

שתיילי זהתים

מכון לחקר מורשת תימן ע"ש רבינו הגדול כמוהר"ר דוד משרקי זצוק"ל

רח' קהילות יעקב 11 פ"ת 03-9089316 נוסד בנשיאות הגאון כמוהר"ר יוסף בן יעקב צובירי זצוק"ל
העלון יוצא לאור לעילוי נשמות השה"ט מארי יוסף בן סעדיה עוקבי זצ"ל רבה של המושבה מגדל ע"י עיה"ק טבריה

יש חדש

הופיע שתיילי זהתים

חלק שמיני

על הלכות ראש השנה

ויום הכיפורים

פרטים בעמוד 4

ספר מנורת המאור

עם הפירושים

נפש יהודה וחק יעקב

פרטים בעמוד 4

מעתה יזכו הלומדים שעדיין לגאון להיות מאורי הדורות הבאים מורי הקהילות, וכן צמאי הדעת, להרוות צימאונם ולהשלים את ידיעותיהם בתחום ההלכה והמנהג בקהילות תימן, ונהרא נהרא ופשטיה, וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו, וכמאמר שלמה המלך ע"ה שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמן.

וברכת שמים תחול על הרב המחבר שזיכה את הרבים בספר חשוב זה, וזכות הרבים תעמוד לו לזכות לברך על המוגמר בהוצאת שני הכרכים הנוספים ושאר חלקי השו"ע במהרה בקרוב. וחפץ ה' בידו יצלה, ויהי נועם ה' עליו ומעשה ידיו כוננהו.

ברכת מזל טוב

להרה"ג יוסף עראקי שליט"א
להולדת הנכד

בן לחתנו הרב ישראל שונם יצ"ו

להרב פנחס גמליאל שליט"א
בהיכנס בנו בעול תורה ומצוות

כמוהר"ר פנחס קורח שליט"א

אורה של הלכה

לרגל הופעת ספר "שתיילי זהתים השלם" חלק ח' על הלכות ראש השנה ויום הכיפורים.

לעצמם את ספרי הפוסקים שהם נר לרגלי עדות אחרות. גם הספרים שיצאו לאור בארצנו הקדושה בפסקי יהדות תימן אינם משקפים נאמנה את מנהגי יהדות תימן לקהילותיה, וכל אחד כתב בדרך של כזה ראה וקדש, ומיניה לא תזוע.

אף ספר שתיילי זהתים בגודל הקיצור הוא כספר החתום, כי מהרד"ם לא מצא לנכון להרחיב את מקורותיו, או שפעמים הביא דברי מפרשי השו"ע בצורה חלקית, וכן מהרי"ץ בחיבוריו פעמים שבאו דבריו בקצרה כיון שהדברים היו נהירים למהרד"ם ומהרי"ץ. אך בדורנו שזכינו לראות בריבוי ספסלי בית המדרש ורבים אומרים מי יראנו טוב תורת חכמי תימן הקדושה, היתה עדנה לתורתם ע"י ת"ח שכתבו ביאורים לתורתם.

וראויה לציון מיוחד המהדורה החדשה והנפלאה של ספר "שתיילי זהתים השלם" עם הפירוש "זית רענן", וביוריו הלכה "סביב לשולחן" פרי עמלו של הרב הגאון אברהם בן משה שליט"א שבהם האיר את דברי מהרד"ם ומהרי"ץ, ובחיבור שם לנגד עיניו לדון גם במקורות ההלכות והמנהגים של הקהילות השונות ביהדות תימן. ובמקומות רבים האריך והרחיב כדי ה' הטובה עליו, ואף נשא ונתן עם רבנים ות"ח בליבון וביור הדברים, ואיזן וחיקר לפרטי פרטים, וכמעט שלא הניח זווית ופינה של משמש בה בדינים אלו.

ועתה בספרו החדש העוסק בהלכות ראש השנה ויום הכיפורים שרבו בהם פרטי הדינים, ובפרט בדיני התקיעות, וכן ריבוי מנהגי הקהילות בימים הללו, משנה חשיבות נודעת לעמלו המקיף של הרהמ"ח, אשר יש בו ברכה מרובה וחידושים רבים על אף ריבוי הספרים שיצאו לאור עד עתה, ומקום הניחו לו מן השמים להתגדר בו. ואין ספק כי מלאכה גדולה זו לא היתה נעשית לולא סיעתא דשמיא גדולה שזכה לה הרהמ"ח.

השו"ע, נטו רבים לפסקי מרן, ובמקצת הלכות המשיכו לנהוג כמנהגם אשר בידם כדעת הרמב"ם. ספרי השו"ע נלמדו עם המפרשים מגן אברהם ומגן דוד, ובלשונם נקרא השו"ע עם המגנים. הלימוד בשו"ע היה נחלת תלמידי חכמים והרבנים.

עקב זאת התפלגה הקהילה לשנים, קהילה שהמשיכה לנהוג בעיקר כפסקי הרמב"ם כמנהג המקורי של יהדות תימן וכפי שהעיד הרמב"ן באיגרתו, וקהילה שנייה הנהיגה את פסקי השו"ע כמנהג עיקרי. ברבות הזמן היה צורך להנגיש את לימוד השו"ע לכלל הציבור, שלא יכל ללמוד ולאסוקי שמעתתא מדברי המגנים, ואז עמד כמוהר"ר דוד משרקי זצ"ל (מהרד"ם) ויט שכמו לכתוב פירוש הלכתי לדברי השו"ע עם תמצית דברי המפרשים, בשים לב למנהגי יהדות תימן וקהילות מתפללי נוסח השאמי. ואחר כך קם כמוהר"ר יחיא צאלח זצ"ל (מהרי"ץ) ושם לנגד עיניו לשמר את מנהגי תימן המקוריים ונשען בדבריו על דברי הרמב"ם והשו"ע, וביסס את מנהגי קהילות מתפללי נוסח הבלדי. וכך התקיימו שתי קהילות אלו לצד אלו כאשר כל אחד נוהג כמנהג אבותיו.

אך אם כך היו הדברים עד ראשית שובם של יהודי תימן לארץ ישראל, כאשר כל אחד ידע מנהגי אבותיו כפי שקיבלם מאבותיו ורבותיו, הרי הדור הבא אחריהם לא התמיד ללמוד ולהשתתף בשיעורי התורה לפני הרבנים. ואף בקרב ציבור בני התורה, רבים לא מצאו לנכון ללמוד מפי חכמי וזקני הקהילה את מסורת אבותיהם. ולכן עדים אנו לחוסר ידע בתורת אבות. אף המפגש עם עדות אחרות הנוהגים על פי הפוסקים האחרונים וריבוי ספרי הפוסקים, גרם לחוסר ידיעה על מקורות פסקי ומנהגי יהדות תימן. גם שמיעת הדרשות ושיעורי תורה של רבנים גדולים בפסקים שונים, יצרו טשטוש וחוסר ידיעת המסורת, ועקב כך נוצרה מבוכה גדולה, וחלק אימצו

יום בשורה הוא בהופעת הכרך החדש של ספר "שתיילי זהתים השלם" במהדורתו של הרה"ג אברהם בן משה שליט"א. כך זה מצטרף לשבעת הכרכים שכבר יצאו לאור במהדורה זו. איתא בעירובין (כא ע"ב) דרש רבא, מאי דכתיב "ויותר שהיה קהלת חכם, עוד לימוד דעת את העם, ואיזן וחיקר, תיקן משלים הרבה". לימוד דעת את העם, דאגמרה בסימני טעמים ואסברה במאי דדמי לה. ואיזן וחיקר תיקן משלים הרבה, בתחילה היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אזניים עד שבא שלמה ועשה לה אזניים. כלומר כשם שהכפיפה שהיא סל שנושאים בו דברים על ידי שאוחזים בידות הסל, כך שלמה אפשר לשמור ולאחוז בתורה שלא תישטט מעם ישראל ע"י תקנותיו. והשאלה נשאלת, וכי עד שלמה המע"ה לא ידעו לתקן תקנות, ומדוע הוצרך לתקן תקנות ולעשות סייגים. אין זאת אלא שבמשך הדורות נוצר הצורך למצוא עצות ולתקן תקנות כדי להגביר את שמירת התורה ומצוותיה, ולכן מצא שלמה המע"ה לנכון שצורך הדור הוא לתקן ולאזן. וכך בכל דור ודור תיקנו אנשי כנסת הגדולה וגדולי הדורות התנאים קדושי עליון סייגים ותקנות לצורך שמירת התורה. ולכן אמרו חז"ל חביבין דברי סופרים יותר מיינה של תורה. וכך מוצאים אנו שהגאונים והבאים אחריהם החלו לכתוב ספרי הלכות ללמד דעת את העם, ולהורות להם את המעשה אשר יעשו. ועקב ירידת הדורות כל דור ודור הרחיב בביאור הדברים שנעלמו מידיעת אנשי דורם לתועלת לאנשי דורם ולמען הדורות הבאים אחריהם.

והנה דבר ידוע כי יהדות תימן שמרה על אורחות ההלכה כפי התורה המסורה בידם מאז שגלו לתימן. ואם כי בראשיתה דברי התלמוד והגאונים היו נר לרגלה, ואח"כ מצאו להם מנוח בפסקי הרמב"ם והר"ף, במאות השנים האחרונות עם הופעת חיבורו של מרן

מהלכות תקיעת שופר

לפי שתקיעת שופר מצוה דאורייתא היא, ורבו מאד דקדוקיה והלכותיה, אכתוב כאן בקצרה, כמה דינים הנצרכים לתוקע ולשומעים, על פי פסקיהם של רבותינו מהרד"ם ומהרי"ן, כפי שנתבארו בשתילי זתים השלם עם הפירושים זית רענן וסביב לשולחנך:

א לפני שמתחיל נוסח אע"פ שתקיעת שופר וכו', אוחז את השופר בידו הימנית ומכסהו בטליתו, ולפני שמתחיל לברך מגלהו. ואינו מכסהו שוב בין סימן לסימן, כיון שתוקע את כל התקיעות ברציפות. ובמוסף השופר מונח על התיבה גלוי. ויש תוקעים שמכסים את השופר בשעת ברכות השופר בלבד (סביב לשולחנך סימן תקפה ס"ב ד"ה קודם):

ב טוב לאחוז השופר ביד ימין, ולתקוע בצד ימין פיו. ואין חילוק בזה בין איטר לשאר אדם. ויכול לסייע ביד שמאל לסגור השפתיים כדי שכל הרוח תצא לשופר, או לאחוז השופר גם ביד שמאל. ואם קשה לו לאחוז השופר ביד ימין, או לתקוע בצד ימין פיו, יתקע איך שהוא יכול, שאין דברים אלה מעכבים, והכל לפי העניין (עיין שו"ע סימן תקפה ס"ב, וזית רענן שם סק"ו):

ג לדעת מרן ורבינו המחבר, שיעור אורך התרועה תשעה כוחות (טרומיטין). וכן התקיעה של תש"ת ושל תר"ת שיעורה תשעה כוחות, אבל של תשר"ת שיעורה שמונה עשר כוחות. ושיעור כל שבר שלושה כוחות. ויכול להאריך בתקיעה ובתרועה כמה שירצה. אבל בשבר נהגו לקצר ולעשותו פחות משלוש כוחות (עיין סימן תקצ ס"ג). ולדעת הרמב"ם ומהרי"ן שיעור תרועה גם כן תשעה כוחות, ושיעור כל שבר שלושה כוחות. אבל שיעור תקיעה כחצי תרועה, דהיינו ארבעה כוחות ומחצה, אפילו בשל תשר"ת. ומשמעות דברי הרמב"ם שיכול להאריך בתרועה כמה שירצה, והעיקר שיעשה את התקיעה חצי משיעור התרועה שעושה. ומלשון

מהרי"ן משמע שאינו כן, אלא יכול להאריך גם בתקיעה כמה שירצה. ולעניין מעשה, רבים נוהגים כדעת הרמב"ם. ויש נוהגים כדעת מרן ורבינו המחבר, אלא שיש מהם שאינם מאריכים בתקיעה של תשר"ת אלא עושים אותה כשאר תקיעות. וטוב לעשות חלק מהתקיעות כדעת מרן ששיעור תקיעה כתרועה, וחלק כדעת הרמב"ם ששיעור תקיעה חצי תרועה. ויותר טוב שתהיה התקיעה תשעה כוחות, והתרועה שמונה עשר כוחות. ובזה יוצאים ידי חובה הן לדעת מרן, שהרי עשה תשעה כוחות, ויכול להאריך כמה שירצה. והן לדעת הרמב"ם, שהרי רשאי להאריך בתקיעה והעיקר שתהיה כחצי התרועה שעושה. ושיעור תשעה כוחות בשניות, י"א שהוא מעט יותר משנייה, וי"א כשנייה וחצי, וי"א כשלוש שניות, וכן ראוי לעשות, וגם המנהג קרוב לזה. אבל העושה אפילו כשיטה הראשונה, אין לפסול, לפי שכל השיעורים האלה של הכוחות (טרומיטין), נמדדים לפי כוחו של התוקע עצמו, ואין כל הכוחות שווים (עיין סביב לשולחנך שם ד"ה לא):

ד קול השופר צריך להיות קול אחד פשוט מתחילה ועד סוף, ללא שום שינוי, כאיש המרים קולו לשורר (עיין דרשת הרמב"ן לר"ה). אבל מן הדין כל הקולות כשרים, ולכן אם נעשה שינוי בקול באמצע התקיעה, כגון שנעשה צרוד או דק יותר או

שעשה שלושה שברים הפסיק ואחר כך הוסיף אפילו שבר אחד, לא יצא, והפסיד גם את התקיעה הראשונה (עיין שם ס"ח וסק"ז):

ה טעה בתשר"ת והוסיף עוד שברים אחרי התרועה, דהיינו תשרש"ת, או תשרשר"ת, הפסיד גם את התקיעה הראשונה (עיין זית רענן סימן תקצ סקל"ז):

ו טעה בתשר"ת ועשה את התרועה קודם השברים, הפסיד גם את התקיעה הראשונה (עיין סימן תקצ ס"ח וסקל"ו):

ז טעה בתר"ת והוסיף שברים אחרי התרועה או לפניה, הפסיד גם את התקיעה הראשונה (עיין סימן תקצ ס"ח וזית רענן שם סקל"ז):

ח טעה בתר"ת או בתשר"ת ועשה שתי תרועות, אם הפסיק בין שתי התרועות, הפסיד גם את התקיעה הראשונה (עיין סימן תקצ ס"ח וזית רענן שם סקל"ט וסק"ז):

ט שתי בתי כנסיות הסמוכות זו לזו ואירע שבשתיהן תוקעים באותה שעה, והיושבים בבית כנסת זו שומעים גם את התקיעות של בית הכנסת האחרת, אף שאינם מכוונים לצאת בהן וגם אין רצונם לשמוע כלל, מכל מקום כיון ששומעים קול שופר אחר באמצע תקיעותיהם, הרי הוא מקלקל את כל הסדר ששמעו, וצריך לתקוע שוב מתחילת אותו הסדר (עיין סביב לשולחנך סימן תקצ ס"ח ד"ה כמתעסק):

יח תקע שני תשר"ת, או שני תש"ת, או שני תר"ת, וטעה בשלישי, אינו צריך לחזור אלא לאחרון שטעה בו (סימן תקצ ס"ט):

יט היה עומד בתש"ת ונזכר שטעה בתשר"ת פעם אחת, גומר כל סימן תש"ת, ואחר כך תוקע תשר"ת פעם אחת. וכן כל כיוצא בזה (סימן תקצ סק"ז):

כ יש שכתבו שנכון להתודות בלחש בשעת התקיעות דמיושב בין סימן לסימן (מהרי"ן בע"ח דף סט ע"א בשם האר"י). ומנהגינו פשוט שאין מתוודים. וטוב להתודות בליבו (עיין זית רענן סימן תקפד סק"ב):

כא למנהג השאמי שמתפללים מוסף לחש וחזרה, לכתחילה יש לכל אחד ואחד להקשיב לכל חזרת הש"ץ, כיון שחובה לשמוע את התקיעות על סדר ברכות המוסף של הש"ץ. ולכן מי שצריך לצאת לבית הכסא, וכן כהן היוצא ליטול ידיו לנשיאות כפים (במקום שמנהגם ליטול ידים), יצא בעת אמירת פיוט ונתנה תוקף. ואם הוצרך לצאת בזמן אחר ולא שמע איזו ברכה, אבל שמע את התקיעות של אותה ברכה, יצא (עיין מועדים וזמנים ח"א סימן ח):

כב לא ידבר לא התוקע ולא הציבור, בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד. ואם דיבר דברים בטלים אפילו בין תקיעה לתקיעה בתקיעות דמיושב, אינו חוזר ומברך (עיין שו"ע סימן תקצב ס"ג וסק"ז). וטוב שלא לדבר עד אחרי שמיעת מאה קולות (עיין סביב לשולחנך שם ד"ה בין). אבל מותר לכתחילה לדבר אפילו בין תקיעה לתקיעה בתקיעות

דמיושב, בדברים שהם מעניין התקיעות, כגון שצריך להעיר לתוקע על תקיעותיו, או שהתוקע נחלש ומבקשים מתוקע אחר שיבוא להחליפו, או שהתוקע אינו מצליח לתקוע בשופר שבידו ומבקש שופר אחר, וכל כיו"ב. ואפילו בדברים שאינם מעניין התקיעות אלא מעניין התפילות מותר לדבר בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, כגון שהש"ץ שהיה מיועד להתפלל מוסף אינו יכול להתפלל, ומדברים על ליבו שיתפלל, או שהוא מסביר למה אינו יכול להתפלל, וכל כיו"ב. אלא שטוב יותר לומר דברים אלה ברמזים אם אפשר, כדי שהמון העם לא ילמדו מזה שמותר לדבר (עיין סביב לשולחנך שם ד"ה מיהו). ובין ברכה לתקיעה ראשונה, אם דיבר דברים שאינם מעניין התקיעות, צריך לחזור ולברך. ובדברים שהם מעניין התקיעות, מותר לדבר אז לכתחילה, אם אי אפשר לרמוז (עיין שו"ע שם, וסביב לשולחנך שם ד"ה אם). ואם טעה התוקע בתקיעות שבתפילת המוסף (לבלדי שמתפללים תפילה אחת, ולשאמי דוקא בתקיעות שבלחש), אין להפסיק כלל בדיבור, אלא ירמזו לו:

כג החכם עיניו בראשו, וילך לפני התקיעות לבדוק עצמו אם צריך לנקביו. ואם נאנס והוצרך לנקביו אחרי התקיעות דמיושב, יברך אשר יצר (עיין סביב לשולחנך סימן תקצב ס"ג ד"ה מיהו):

כד נשים פטורות מתקיעת שופר, לפי שהיא מצות עשה שהזמן גרמא (סימן תקפט ס"ג). והתוקע לנשים בלבד והוא כבר יצא ידי חובתו, לא יברך וגם הן לא תברכנה (שם ס"ו). וכבר נהגו הנשים בזמנינו לבוא לבית הכנסת לשמוע את התקיעות. וראוי לעשוי כך בזמנינו, כדי לעורר את הלבבות (עיין לשון הרמב"ם פ"ג מהלכות תשובה הל"ב):

כה בקהילות הבלדי נהגו לתקוע באור השחר שלושים קולות בלא ברכה. וטעם מנהג זה, על דרך (בראשית רבה ר"פ עה) קדמיה לרשיעא עד דלא יקדמינך וכו', עיי"ש (מהרי"ן ע"ח דף סג ע"א). ובזמנינו יש שרצו לומר שצריך לבטל מנהג זה, כיון שמהרי"ן כתב לתקוע בעלות השחר, וזה היה שיין דוקא בזמנם שהיו מתחילים להתפלל מוקדם. אבל כיום שמתחילים להתפלל אחרי הנץ החמה, אין לתקוע. (עיין סביב לשולחנך סימן תקפח ס"א ד"ה ומצותה):

כו התוקע צריך לפשפש במעשיו, ולהפריש עצמו מכל דבר המביא לידי טומאה, ושילמוד טעם התקיעה. ומה טוב ונעים אם ילמוד ויבין סודות התקיעה, כי הוא סרסור בין ישראל לאביהם שבשמים לבטל הדין ולהמשיך הרחמים. ובשעת התקיעה יכיון אל עקידת יצחק. וראוי לנו שנזדרז תכלית הזירוז, שיהיו השליח ציבור והתוקע, היותר בקיאים שאפשר למצוא בתכונות התקיעות והבנת התפילות ובכוונות המרוצות לשמים, לשכך רוגז מדת הדין. (מהרי"ן בעץ חיים ח"ג דף סט ע"ב, עיי"ש ובשתילי זיתים זית רענן סימן תקפא סק"ט):

אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך יהלכון:

העלון להצלחת הבחורים הנפלאים השה"ט **אלעד ונה** יצ"ו והשה"ט **אוהד בדיחי** יצ"ו

יומא טבא לרבנן
הופיע הכרך השמיני של ספר

שתי ימים של

הכולל הלכות ראש השנה עשי"ת ויום הכיפורים • סימנים תקפא - תרכד.
עם הביאורים 'זית רענן' ו'סביב לשולחן'.
אוצר בלום, של טעמי ההלכות ובהנצחת מאות מנהגים מזקני העדה.

את הספר ניתן להשיג במשרדי המכון 03-9089316 050-4144174
או בחנות המרכזית של יהדות תימן "נוסח תימן"

יום בשרה

לאחר עבודה מאומצת
שמחים אנו לבשר על הופעת ספר

מנורת המאור

מנוקד בדקדוק רב על פי מסורת בני תימן באותיות מאירות עיניים
עם חילופי גרסאות מרבני תימן וחכמיה בדור האחרון

כולל פירוש נפש יהודה מוגה, מנופה ומדויק.
ונוסף עליו פירוש חק יעקב לכמהר"ר סעדיה קטיעי זצ"ל,
שהיה ספון בכת"י קרוב לשלש מאות שנה ורואה אור לראשונה.

פאר והצר בכל בית
חובה בכל בית הכנסת

מסמלות מהדורה מפוארת זו של המנורה:
* חלוקת הפרקים לקטעים
השלמת פסוקים ומימרות במקומות
הנעדרים * פתיחת ראשי תיבות
הוספת כינויי תיבות במקום שנהגו
לכנות * הוספת השמטות הצנוה *
ציון הבדל בין 'השם' לשם ה' הנקרא
באדנות * טבוא מקיף והקדמות
מאלפות * ועוד מעלות רבות
נוספות כמפורט בספר.

את הספר ניתן להשיג במכון שתי ימים, טל' 03-9089316
או במסודות בנתיבות אמת, טל' 050-6525635, 03-5793386
לרגל הופעת הספר מחיר מיוחד לבתי כנסת או ליחידים ברכישה קבוצתית.

היכון לקראת אלוך ישראל

עצרת התעוררות ואמירת סליחות

כהכנה ליום הדין שעי"א "איחוד בני התורה"

במעמד מרנן ורבנן שליט"א גדולי ומאורי יהדות תימן

אי"ה במוצש"ק פרשת "נצבים" כ"ח אלול
באולמי "ארמונות חן" רח' שלמה המלך 29 בני ברק
22:30 דברי התעוררות כהכנה לימי הדין ממרנן ורבנן שליט"א
24:20 אמירת סליחות ברוב עם, בנוסח ק"ק בני תימן יצ"ו

מסכים יוצבו באולמות הסמוכים | אולם מיוחד לציבור הנשים

ניתן להאזין בשידור חי ב"מידע לכל" 054-8495577 03-3744444
או ב"קול השיון" 052-7181818 03-617-1111

לבידורים 050-41-400-40 • מפני קדושת המעמד לא תותר הצבת דוכנים בכל האולמות

התודה והברכה

לידידנו הדגול ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

הר"ר יעקב זאב יצ"ו

מנהל האגף לחינוך ותרבות תורנית בעיריית פ"ת
על הסיוע לנופש בני תורה במעלה הגלבוני.
יזכה לקדושה ונחת מכל יוצאי חלציו אכ"ר